RADOMER KIELCER LEBEN № 42 (78) „Należytość pocztową uiszczono ryczałtem." [illegible]

ראַדאָמער-קעלצער לעבען

הײַנט 10 זײַטען.

אדרעסען
פון „ראַדאָמער קעלצער לעבען"

אין ראַדאָם
Redakcja i Administracja
„Radomer Kielcer Leben"
Radom, Szwarlikowska 20.

אין קעלץ.
Redakcja i Administracja
„Radomer Kielcer Leben"
Kielce, Sienkiewicza 35.

אַנאָנסען פרייז:
איין מילימעטער שורה: פאַרן טעקסט 20 גר.
„ 40 „ אין „ „ „
„ 18 „ נאָכ'ן „ „

16 października 1925 roku — פאַר'ן אינהאַלט און טעקסט פון די אַנאָנסען איז די רעדאַקציע ניט פאַראַנטוואָרטליך. — ראַדאָם פרייטאַג: כ"ח תשרי תרפ"ו

OGŁOSZENIE

Celem dania możności pracującym w handlu i przemyśle wszechstronnego dokształcenia się, zorganizowane zostały od dnia 12/x r. b. w lokalu gimnazjum **ST. WOLMANOWEJ w Kielcach** (Hyp. 10) Prywatne wieczorowe komplety języków, **historji, geografji, nauk przyrodniczych, nauk handlowych i matematyki.**

Opłata bardzo niska

Szczegółowych informacji udziela się w kancelarji gimnazjum w godz. 10—1 i 7—3 wieczorem.

בעקאַנטמאַכונג.

כדי צו געבען די מעגליכקייט די האנדעל און אינדוסטריע אָנגעשטעלטע צו ערגענצען זיך אין די אַלגעמיינע למודים, האָבען זיך געעפענט דעם 12/x ה. י. אין לאָקאַל פון גימנאַזיום **סט. וואָלמאַנאָווא אין קעלץ** (היפּאָטעטשנא 10) פּריוואַטע אָווענד-קאָמפּלעטען פון שפּראַכען, היסטאָריע, געאָגראַפיע, נאַטור-וויסענשאַפט, האַנדעלס-לעהרע און מאַטעמאַטיק.

דער אָפּצאָהל איז זעהר נידריג

גענויע איינצעלהייטען ווערען ערטיילט אין קאַנצעלאַריע פון גימנאַזיום פון 10 ביז 1 און פון 7 ביז 8 אָווענד.

Z A R Ę C Z E N I

Estera Szopówna — **Piotr Tenenbaum**
Warszawa — Radom

Warszawa, w październiku 1925.

Z okazji zaręczyn
p. **Piotra Tenenbauma**
z p. **Esterą Szopówną**
składa serdeczne życzenia
Marja Sankiewiczówna, Radom

מזל טוב! — — — — — — — מזל טוב!

צו דער האַכציט פון אונזער ליבע טאָכטער און שוועסטער פר'ל **לאה בערמאַן** מיט ה' **פּוטערשניט**, וועלכע איז געפייערט געוואָרען אין ארץ ישראל, ווינשען מיר א גליקליכעס צוזאַמענלעבען און זייער צוקונפט זאָל בליהען אויף די בערג פון ציון

מוטער און געשוויסטער **בערמאַן** און פאַמיליע
מ"גדאַלצק, מ"גלות, בענעט, ראדאם

די פערוואַלטונג פון קעלצער קרייז סוחרים—פעראיין מאַכט בעקאַנט, דאָס אום 19־טען און 20-טען אָקטאָבער ה. י. וועט פאָרקומען די קאָנפערענץ פון אַלע פאָרשטעהער פון די סוחרים-פעראייניגען מיט'ן אַנטייל פון ה"ה סענאַטאָר טרוסקער און דעפּוטאַט ווישליצקי, לויט'ן פאָלגענדען סדר: מאָנטאַג דעם 19-טען 10 פריה א בעראַטונג מיט די דעלעגאַטען און פאָרשטעהער פון דער צענטראַלע. אום 7 אָוענד א אַלגעמיינער מיטינג א. ד. ט. 1) דער אַלגעמיינער עקאָנאָמישער קריזיס אין די הילפס-מיטלען. 2) די שטייערן פראַגע. 3) די פראגע פון ביודזשעט. 4) די צאָל-פראַגע. 5) פרייע פאָרשלאַגען. דינסטאַג דעם 20-טען אָקטאָבער, אינטערוועגן ביי דער מאַכט און עצות.

מיט כבוד די פערוואַלטונג
פון קעלצער קרייז—סוחרים—פעראיין.

קורסען פאַר טענץ און פלאַסטיק

קיין ראַדאָם איז אָנגעקומען דער פּראָפעסאָר פון האָרעאָגראַפיע, לאַנגיעהריגער לעהרער פון אינלענדישע און אויסלענדישע לעהר-אַנשטאַלטען, געוו. באַלעט-מייסטער פון די וואַרשאַוער טעאַטערן **לוציאַן אָווערלאָ** און געעפענט קורסען פאַר טענץ און פלאַסטיק.

די קורסען בעשטעהען פון:

1) איינטריטס פאָרלעזונגען, וואַלץ, קאָנטרעדאַנס, פּאָלקע.
2) אַלע לעצטע נייע טענץ פון פּאַריז און ווין.
3) נאַציאָנאַלע טענץ (די ספּעציאַליטעט פון לעהרער), מאַזור, אָבערעק, קראַקאָוויאַק און פּאָלאָנעז.

די קאַנצעלאַריע פון די קורסען געפונט זיך אין דער רעסוראַן רזשעמיעלניטשאַ, קילינסקאַ־גאַס 15, פון 5 ביז 8 אזייגער אָווענד, וואו עס ווערען ערטיילט אינפאָרמאַציעס און אָנגענומען איינשרייבונגען.

פאַר דער יודישער קליענטעלע וועלען געעפענט ווערען ספּעציעלע זאַלען אין די לאָקאַלען פון טעאַטער „ראָזמאַיטאָשטשי" און האָטעל-איראָפּעיסקי.

חבל על דאבדין ולא משתכחין

טיף אין טרויער מיט צעבראָכענע הערצער שטעהען מיר פאַר דעם אָפענעם קבר פון אונזער פרעזעס ר' **ראובן אהרן עדעלשטיין** נ"ע וועלכער איז פון אונז אָבגעריסען געוואָרען אין כ"ד תשרי תרפ"ו. דער גרויסער פערלוסט וועט קיינמאָל נישט פערגעסען ווערען, ס'וועט אייביג בלייבן אין אונזערע הערצער.

אין נאָמען פון די גאַלאַנטעריע-בראַנזשע אין קעלץ
קעלץ כ"ד תשרי תרפ"ו
מ. וואַלדבערג, וואַליש, שאַראַגראַדער און א. באַראַנקעוויץ.

טעאַטער „ראָזמאַיטאָשטשי" ראַדאָם. פעראייניגטע טרופּע פון יודישען אַרטיסטען-פעראיין אין וואַרשאָ.

מיט'ן אַנטייל פ־ויען: ביאַלקאָוויטש, לובאַרטאָווסקא סעגאַל, צאַם, צווייליך, שפּילמאַן. מענער: ביאַלקאָוויטש, בלאָט, ווינער, וויינבערג, פעלד, צווייליך, שערמאַן.

לעצטע פאָרשטעלונגען!

נייעס! צום ערשטען מאָל אין דעם סעזאָהן ווערט אויפגעפיהרט די פּרעהליכע קאָמישע אָפּערעטען.

פרייטאַג דעם 16 ה. ח. 8.30 ווערט געשפּילט די אונשטערבליכע קאָמישע אָפּערעטקע אין 4 אַקטען פון גאָלדפאַדען

ביידע קונע לעמעל

אַכטונג, ביידע קונע לעמעל ווערען אויסגעפיהרט דורך די ה"ה פעלד, צווייליך

שבת דעם 17 ה. ח. ווערט געשפּילט די ביבלישע אָפּערעטקא אין 4 אַקטען פון לאַטיינער

לא תחמוד

זונטאַג דעם 18 ה. ח. צום ערשטען מאָהל אין דעם סעזאָהן ווערט געשפּילט די באַוואוסטע פּיעסע אין 4 אַקטען פון יעקב גאָרדאָן

די שחיטה

אין פאָרבערייטונג: טאָג און נאַכט, 2) די פערגעסענע מאַמע, 3) בלינד אויס ליבע

געשעפטס-פיהרער: לייכטער. סופלער: בלאָט.

דרייפוס, בייליס און שטייגער.

מיר לעבען נישט צווישען קיין ווילדע, נישט ציוויליזירטע פעלקער. דאָס 19-טע יאָהר-הונדערט איז פערגאַנגען אינטערן צייכען פון גרויסע ערפינדונגען און געוואַלדיגע פרייהייטס-קאַמפען אין גאַנץ מיטעל-אייראָפּאַ. נאַפּאָלעאָן דער ערשטער האָט מאַניפעסטירט די רעכט פון מענשליכען יחיד, און די געריכטען נישט׳ן לויטען נאַפּאָלעאָנישען קאָדעקס. זייט צוואַנציגסטע יאָהרהונדערט איז אויפגעטרייסעלט געוואָרען, צוליעב די גרויסע אומשטירצענדע געשעהענישען, וועלכע האָבען קעניגען געטריבען אין גלות אריין, איינגעפונדעוועטע דינאַסטיעס ארויסגעריסען פון זייערע בעקוועמע לוקסוסיעזע הערשער-שטוהלען. און פונדעסטוועגען? א מאָל האָבען מיר געהאַט א בייליס, קאַפּיטאַן דרייפוס און היינט — אַ שטייגער.

די מענשהייט מוז האָבען איהר קרבן די מענשהייט דורשט נאָך בלוט. דער טייך גאַנגעס איז דער משל, וואָס שפּיגעלט אָפּ אונזער מ׳שטיינס געזאָגט קולטורעל לעבען. עס בעווייזט, אַז די מענשליכע נשמה איז נאָך גענוג פינסטער און טונקעל, און די זון האָט נאָך נישט בעוויזען אריינצושיקען איהרע שטראַהלען אין איהר. עס מוז זיך געפינען דער קרבן, אין וועלכען שיכט זאָל ער זיך רעקרוטירען, אז נישט פון דעם אונטערדריקטען אייביג-ליידענדען שוואַכען און גערודפט׳ן פאָלק?

דער געוואַלדיגער פראָצעס געגען קאַפּיטאַן דרייפוס האָט אין זיין צייט אויפגערודערט די גאַנצע וועלט. עס איז נישט געווען סתם א שפּיאָנאַזש-פראָצעס געגען א יודישען אפיציר. עס איז געווען אַ קאַמף פון ליכט אין פינסטערניש. עס איז געווען אַ קאַמף פון דעם שטן פון דער פראַנצויזישער רעאַקציע, וועלכע האָט זיך ארויפגעכאַפּט אויפ׳ן בענקעל נאָכ׳ן פערשפּילטען קריג מיט דייטשלאַנד, מיט דעם ליכטיגען גייסט פון דעמאָקראַטיזם און פאָרשריט. אלץ, וואָס איז געווען פערזונקען און פערכלייעט אין דעם זומפּ פון טמאה און גייסטיגער צעפוילטקייט, האָט זיך בעוויזען אין דער ליכטיגער שיין פון טאָג, געשטשירעט די ציינער און געשריגען:

— דרייפוס איז שולדיג, ער איז א יוד!

פראַנקרייך האָט נאָך פערמאָגט די אָפּשטאַלצן פון אמת און גערעכטיגקייט. זיי האָבען אַנגעווענדעט אַלע מיטלען און איבערצייגט די ריכטער, אַז דרייפוס איז נישט שולדיג. עס איז נאָר בלויז אַ בלבול געגען איהם; ווייל ער האָט געהאַט דאָס אומגליק אָדער דאָס גליק געבוירען צו ווערען אַ יוד.

שפּעטער האָט איבערראַשט די וועלט דער עלילת-דם-בלבול אויף בייליס׳ן. מען דאַרף נישט איבעריג אָנשטרענגען דעם זכרון, כדי זיך צו דערמאָנען, וואָס פאַר אַ רושם דער דאָזינער פּראָצעס האָט ארויסגערופען. די רוסישע שוואַרצע מאה מיט דעם בעריהמטען גלח פּראַנייטיס בראש האָט זיך געלעגט אין דער לענג און אין דער ברייט, אַז בייליס זאָל פער׳משפט ווערען, און עס זאָל אָפּגעשטעמפּעלט ווערען אין דעם ספר פון „קאַזאַצקער" גערעכטיגקייט, אַז דאָס יודישע פאָלק בענוצט מענשליך בלוט צו ריטועלע צוועקען.

די דאָקומענטען, וועלכע זענען פערעפענטליכט געוואָרען נאָכ׳ן צאַר׳ס ירידה, בעווייזען, אַז עס איז אין אָנהויב געווען אַן׳אינסטרוקציע פון צאַר׳ס דיפּלאָמאַטיע, אַז בייליס זאָל פער׳משפט ווערען, נאָר זי איז שפּעטער צוריקגעצויגען געוואָרען, ווייל אין דער וועלט האָט מען צופיל אָנגעהויבען צו רעדען אויף דעם רוסישען באַרבאַריזם און עס האָט גענומען שמעקען, אַז די אויסלענדישע בענק זאָלען קיין איין גראָשען נישט באָרגען.

דרייפוס איז בעפרייט געוואָרען, בייליס איז בעפרייט געוואָרען. דער אינטערנאַציאָנאַלער אָרגאַניזירטער אַנטיסעמיטיזם האָט בעקומען אַ קלאַפּ צוליעב די צוויי פערשפּילטע פּראָצעסען. דער אַנטיסעמיטיזם וואָס נעהרט זיך פון פינסטערניש און אָבגעשטאָנענקייט, פון אַבערגלויבען, נאַציאָנאַלען האַס און מענשליכער נידערטרעכטיגקייט, האָט אין פראַנקרייך פערלוירען דעם פּיס אונטער דעם באָדען. דער בעפרייטער יודישער קאַפּיטאַן דרייפוס האָט איהם דערלאַנגט מיט אַ מעסער אין האַרצען. עס איז דערנאָך געקומען צו דער מאַכט אַ ליבעראַלער קאַבינעט, וואָס האָט אָנגעפיהרט מיט דער רעגירונג און גייסט פון גרויסען דענקער, קינסטלער און שליח פון גערעכטיגקייט און אמת — עמיל זאָלאַ.

און זאָל עס נישט קלינגען ווי אַ פּאַראַדאָקס און אונגלויבליכקייט, דער פאַר די אַנטיסעמיטען פערשפּילטער בייליס-פּראָצעס האָט אויך אַ סך מיטגעווירקט, אַז די בלוטיגע הערשאַפט פון אידיאָטישען, טעמפּען מיקאָלאי דער צווייטער זאָל דערנעהנטערן זיך צום סוף.

אין אַן׳אַלטער לעמבערגער טורמע אויפ׳ן נאָמען פון פּוילישען נאַציאָנאַלען העלד סטעפאַן באַטאָרי — שמאַכט איצט דער יוד סטאַניסלאַוו שטייגער.

ער ווערט בעשולדיגט, אַז ער האָט געמאַכט אַן׳אַטענטאַט אויף דעם לעבען פון צווייטען פּרעזידענט פון דער פּוילישער רעפּובליק וואָיטשעכאָווסקי.

עס איז נישטאָ קיין שום פאַקטישע בעווייזען, אַז ער איז שולדיג.

פאַר יעדען רעכט-דענקענדען מענש איז קלאָר ווי דער טאָג, אַז שטייגער איז אַזוי ווייט פון אַטענטאַט, ווי דער מאַרס איז ווייט פון אונזער ערד.

און דאָך שוין באַלד אַ יאָהר, ווי שטייגער זיצט.

מיט דעם נייעם יודישען קרבן ווערט די טרילאָגיע פערענדיגט.

דרייפוס, בייליס און שטייגער.

אַ נייער יודישער העלד איז צוגעקומען צו דער יודישער מאַרטיראָלאָגיע. אַ ניי פינסטער קאַפּיטעל אין דעם דיקען, מיט בלוט און טרעהרען אָדורכגעפלעקטען בוך פון אונזערע ליידען און פּיינונגען.

גלויבענדיג, אַז דער אמת וועט אויך דאָס מאָל אַרויסגעהן אַלס זיגער, איז יעדער יוד און רעכט-דענקענדער מענש זיכער, אַז שטייגער מוז בעפרייט ווערען.

די צוקונפט וועט אונז אויך נישט גענאַרען.

י. רובין.

זי ווייסט נישט ווי אזוי...

ערצעהלונג

פון ב. סמיט.

שרה איז געווען א שעהן מיידעל און דאָך איז איהר פאַמיליע געווען שטאַרק פערצווייפעלט וועגען איהר צוקונפט. אין אַ קאַרג יאָהר צייט האָט זי געהאַט דריי גוטע „אויסזיכטען" און פון אַלע איז גאָר נישט געוואָרען.

אין דער היים פון דער דורכשניטליכער מיידעל איז יעדער יונגערמאַן, וואָס קומט אויף בעזוך אַן׳„אויסזיכט". עס זענען פאַראַן גוטע „אויסזיכטען" און שלעכטע „אויסזיכטען", און אַ סך מאָל זענען גאָר קיין „אויסזיכטען" נישטאָ.

שרה האָט בעלאַנגט צו יענע מיידליך, וואָס האָבען אָנגענומען געזעצען ווי אַזוי זיך צו בעגעהן מיט יונגעלייט. זי האָט ליעב געהאַט צו מאָראַליזירען, זי האָט אָבגעלאַכט פון יעדען לייכטזיניגען געדאַנק און זיך אַליין האָט זי אַוועקגעשטעלט אויף אַ הויכען און פערשלייערטען פּיעדעסטאַל צו וועלכען עס איז געווען שווער צו דערגרייכען.

אַז זי איז עלטער געוואָרען, האָט זי זיך ביסלעכווייז אַראָבגעלאָזט פון פּיעדעסטאַל און באַלד אין אָנהויב פון אָט דער ענדערונג האָט זי זיך בעקאַנט מיט אַ יונגענמאַן, וועלכער האָט זיך איהר דערקלערט אין ליעבע.

די פרייד אין שטוב איז געווען גרויס: שרה האָט איהם ליעב געהאַט, ער האָט איהר ליעב געהאַט און מען האָט גענומען רעדען וועגען אַ חתונה.

אין דריי וואָכען פאַר דער חתונה האָט שרה מיט א פערמאַכטען מויל ערקלערט, אַז דער שידוך איז „אויס".

מען האָט געפרעגט פּראַגעס. מען האָט זיך געשעהמט, מען האָט דערצעהלט אַלערליי ליגענס, אָבער דעם אמת האָט נאָר שרה געוואוסט און גערעדט וועגען דעם האָט זי מיט קיינעם נישט.

דער אמת איז געווען אַ מיאוסער, וועלכער האָט ארויסגעבראַכט אַ הייסע רויטע פערשעהמקייט אויף איהר פּנים... וועגען אָט דעם עקעלהאַפטען אמת האָט זי אַליין נישט געוואָלט טראַכטען.

און ווען זי האָט יאָ געטראַכט, איז דאָס געווען מיט אַ כעס און מיט אַ ווילדער לוסט צו קעמפען געגען אַזעלכע יונגעלייט ווי איהר געוועזענער חתן.

און ווידער איז געקומען איינער, וועמען זי איז געפעלען און ווער עס איז איהר געפעלען.

דאָס מאָל איז שוין שרה געווען קאָנסערוואַטיוו, זי האָט נישט אַנאָנסירט קיין פערלאָבונג, אָבער דאָך האָט זי מיט אַ צופריעדענעם שמייכעל געגעבען אַלעמען אָנצוהערען, אַז איצט איז זי אמת גליקליך און אַז די „אויסזיכטען" זענען גאָר גוטע.

אָבער אויך די תנאים האָט זיך געענדיגט אָהן אַ חתונה. אמת, דער צווייטער יונגערמאַן איז געווען אַ סך

געגוג צו פיהרען דאס קאמעדיע-שפיל!

(אנגעמערקט בנוגע צו די מארשאלטער פון דער „קאלא" אין סיים)

פון די לעצטע ידיעות הערגען די רעזולטאטען פון די דעלעגאציעס פון דער „קאלא" צום פרעמיער ה' גראבסקי, זעהען מיר, אז די שליחים אונזערע, וואס מיר האבען געשיקט אין סיים און סענאט אריין, צו שטעהן אויף דער וואך און שטעלן צו פערטיידיגען די יודישע רעכטע, וועלכע עס קומט אונז לויט דער קאנסטיטוציע, זענען די לעצטע צייט געווארען, פשוט גערעדט, שתדלנים פון ערגסטען טיפ.

הערן דעפוטאטען פון דער יודישער „קאלא"!

גלויבט מיר, עס קען פלאצען דאס הארץ ליידענדיג די אנטווארטען וואס איהר בעקומט טאג-איין, טאג-אויס פון די הערן מיניסטארען צו וועלכע איהר זענט שוין 2 מאל געגאנגען מיט שתדלנות און ווי דאס ערשטע מאל אזוי דאס 2-טע מאל איז געווען דער זעלבער נישטיגער רעזולטאט. מיט וואס זענט איהר אייגענטליך געגאנגען, און מיט וואס זענט איהר צוריקגעקומען? יא, דער ה' גראבסקי האט אייך בערוהיגט: אין דער פראגע „נומערוס קלאזוס" האט ער אייך אויפגעוויזען, אז נישט 10 % נאר 15 % יודען זענען געווארען צוגענומען אין די הויכשולען נו, ווייסען מיר דאך שוין זיין אויסרעכנען—פארט עפעס א פינאנץ-מיניסטער...

נאר עס פרעגט זיך אייך, פאלקס אויסגעוועהלטע, צי האט איהר איצט איבערהויפט געדארפט געהן מיט א דעקלעראציע צום מיניסטער? זענען דאך שוין אדורך מעהר ווי 2 חדשים פון די צוגעזאגטע פערשטענדיגונגס—הבטחות וואס מען האט אייך געגעבען, צי האט מען כאטש איין פונקט דורכגעפיהרט אין לעבען? צי האט איהר נישט פון פריהער אויס געוואוסט, אז אייגער וועט אייך שיקען צום 2-טען?

אזוי איז דאך שוין ביי אונז אין לאנד א אלטער סיסטעם, כמעט א חק, דאס דער וואָרשנע פון א אמט, וועלכער עס זאל נאר נישט זיין, שיקט ביז צום שעף, און ואחרי ככלות הכל געהט איהר אוועק מיט דעם וואס איהר זענט געקומען.

און האט זיך שוין געטראפען, אז איינער פון די דעפוטאטען, וועלכער קען גאנץ גענוי די יודישע לאגע אין פוילען האט געשטעלט א פארשלאג אינגאנצען איבערצורייסען די אבמאכען, וואס די הערן דאקטוירים האבען אונטערגעשריבען, און איינמאל פאר אלע מאל מאכען א סוף צו די קאמעדיעס האט איהר נאך געהאט די דרייסטקייט נישט צו שטימען פאר דעם דאזיגען פארשלאג פון ה' הארטגלאס און האט זיך צוטיילט אין 3 מחנות: מזרחים, און גאליציאנער און הארטגלאס'נס אנהענגער.

צי הייסט דאס געהאנדעלט געוויסענהאפט?

ניין, זאגען מיר אייך! דער גרעסטער טייל פון פוילישען יודענטום וועט קיינמאל נישט איינשטימען צו פיהרען אזא קריכערשער פאליטיק. 80 % יודען זענען שוין סיי ווי סיי רואינירט מאטעריעל! און מיט אייער אראבהאנדלען אויפ'ן שתדלנות-וועג א פאר גראשען קען סיי-ווי קיין ממשות'דיגעס נישט דערגרייכט ווערען, טא זייט כאטש שטאלץ. און אז איהר קומט בעטען אין די מיניסטארישע קאבינעטען, מיינט איהר, אז מען האלט אייך שוין דערפאר פאר לאיאלע גוטע בירגער? ניין, אז הערן ראזמארין, פארבשטיין און טרוסקער.

אט האט מען דאך געזעהן די יודישע רעפרעזענטאנץ פאר דעם פערשטענדיגונג'ס-פעריאד אין קאנסטיטואירענדען סיים. ווי פריי, שטאלץ איז דאמאלס געווארען אוועקגעשטעלט די יודען-פראגע אין די קאמיסיעס און אויפן פלענום פון סיים, וואס עס האט אונזערע שונאים, פון רעכטס און לינקס, נישט געשמעקט, אבער דאך האט מען אויסגעהערט די פראטעסט-געשרייען, ווענען זונטאג-רוה, מעשה פינסק, און נאך אנדערע. און איהר אליין, ה' פארבשטיין, האט געזאגט אויף א עפענטליכען בעריכטס מיטינג, אז מען האט ביי די זונטאג-רוה פראגע און זיינער צייט צו ווייניג פראטעסטירט, מעגליך ווען מען זאל נאך מעהר ליארמען וואלט מען פארט עפעס גע־פועל'ט, דאס זענען אייערע ווערטער ה' דעפוטאט, און איצט געהט איהר אויספיהרען אזא מיאוסע שתדלנות? צי דענקט איהר טאקי, אז אייערע וועהלער וועלען צו דער דאזיגער פאליטיק מסכים זיין?

עס איז צום בעדויערן דאס טרויעריגע וואס אנטמאט איהר, הערן דעפוטאטען, זאלט בעזוכען די פראווינץ־שטעדט און זיך צו קוקען צו דעם עקאנאמישען חורבן, וואס שפילט זיך לעצטענס אב צווישען יודען הן סוחרים, בעלי מלאכות, קליינהענדלער און ארבייטער — פאהרט איהר אין די פעריען חדשים נאך אויסלאנד און זענט ווייט פון ווי - געשריי, וואס עס רייסט זיך ארויס פון פערצווייפעלטען יודישען הארץ.

דעם פרעזעס אייערען, דעם געניאלען איניציאטאר פון די בעריהמטע פערשטענדיגונג האט איהר עקספעדירט נאך אמעריקא, און איהר, הייסט עס, פיהרט אויס זיינע ראלען.

דעריבער זאגען מיר אייך, יודישע דעפוטאטען: סיי ווי האט איהר נישט וואס צו פערלירען — פערלאנגט בעסער דאס וואס עס קומט אונז אלס בירגער פון דער מלוכה, און אויב איהר וועט נישט בעקומען קיין גינסטיגע רעזולטאטען, ווייסט איהר כאטש לכל הפחות אז איהר האט עפעס צו פאדערען, אבער הערט אויף צו שפילען די פאליטיק, וועלכע ברענגט אונז קיינמאל נישט קיין כבוד און קיין נוצען נאהר פערקעהרט: בושה און שאדען

שוין גענוג געפיהרט דאס קאמעדיע-שפיל!

ב. ראזענבלום.

דער מאגיסטראט און דער וואהנונג'ס-שטייער.

דער מבול פון שטייערען, וואס האט זיך לעצטענס אנגעהויבען צו שיטען איבער אונזערע קעפ איז געווארען אונערטרעגליך, עס איז שוין פשיט אונמעגליך אבצואטעמען אונטער די לאסט פון די שטייערען.

עפעס זעהט עס אויס, ווי די בירגער דארפען נור ארבייטען פאר שטייער־בנינים, גלייך ווי קיין מענש אין פוילען האט קיין אנדערע הוצאות נישט, אזוי דארף מען זיין פערזארגט בכדי צו פערדינען אויף די שטייער־הוצאות, מיט וועלכע מען ווערט בעלאסטעט און מען דארף אוועקציגעבען די גאנצע הכנסה פאר די בעלאסטעטע שטייערען, אזוי, אז פאר זיך

העפליכער ווי דער ערשטער, ער האט נישט געלאכט פון חתונות. ער האט נישט געזוכט צו נעהמען א ווייב איי־דער גאט, און דער גרעסער האט איהם ערלויבט זי צו נעהמען—אבער דאך — אין שרה זיפצט... אפשר וואלט זי איהם געווען געדארפט ערלויבען א ביסעל מעהר ליעבען, א ביסעל מעהר פרייהייט?

אט די שטימונג איהרע האט אנגעהאלטען ביז זי האט זיך בעקאנט מיט דעם דריטען. דער דריטער איז איהר שוין דוקא נישט זעהר געפעלען, אבער דאך, מען ווערט עלטער, מען שרעקט זיך פאר איינזאמקייט, פאר מענשענס מיילער...

און איצט איז שרה שוין נעווארען גאר ראדיקאל אין דער הינזיכט פון ליעבע. פאר א קוש האט זי זיך מעהר נישט געשראקען, אדרבה, זי האט אליין געזוכט די געלעגענהייט צו געבען איהר נייעם פריינד א קוש, צו ערלויבען איהם א פריהער נישט ערלויבטע פרייהייט...

אט דער נייער פריינד האט גראד יא גערעדט פון א חתונה. ער האט געמאכט פלענער, ער האט איהר געבראכט פרעזענטען —און שרה, מורה האבענדיג, אז ער וועט איהר אויך פערלאזען, האט איהם ערלויבט מעהר און מעהר פרייהייטען.

און אויך פון דעם שדוך איז דער סוף געווען א טראגישער, עס איז אנגעקומען אזא בריוועל:

„מיין ליעבע פריילין ?.

„איהר וועט זיך געוויס וואונדערען, פאר וואס איך שרייב צו אייך אין אזא קאלטען טאן. אט איז די סבה: איך קען זיך מעהר נישט ערלויבען אייך ליעב צו האבען. אייער האלטונג שרעקט מיך. א מיידעל, וועלכע ערלויבט זיך צו זיין אזוי פריי מיט איהר ליעבע פאר דער חתונה, וועט זיך נאך דער חתונה געוויס נישט אויפפיהרען אזוי אנשטענדיג ווי איך וואלט געוואלט מיין פרוי זאל זיין. אין דערפאר מוזען מיר זיך שיידען. איהר מעגט האלטען אלע מיינע פרעזענטען און ווען איהר טראגט זיי, דערמאהנט זיך אן מיינע ווערטער — מיט מענער דארף מען זיין פארזיכטיג.

אט דער טהאט מייגער צוברעכט מיין הארץ, אבער איך וויל זיין שטארק און זיך ראטעווען פון ווייטערדיגע צרות". דוד.

און איצט האט שרה זעהר שווערע צייטען. בעקענט זי זיך מיט א יונגענמאן, ווערט זי גאר פערצווייפעלט, ווי אזוי זאל זי זיך אויפפיהרען?

זי ווייסט נישט ווי אזוי.

בלייבט שוין נישט אפילו אויף א שטיקעל טריקען ברויט און א סך אָרימע לייט ווערען אזוי בע'עולה'ט מיט די שטייער בעלאַסטונגען, אַז עס בלייבט זיי אוממעגליך אויף אַזעלכע צו פערדינען, ווען זיי זאָלען זאָגאַר אַרבייטען מיט אַלע כחות, דען שליסליך איז נישטאָ ביי וואָס און ביי וועמען צו אַרבייטען.

און שטייערען האָבען מיר אַלערליי, מיר האָבען פערשיעדענע, פערשיעדענע רעגירונגס שטייערען, יודישע שטייערען, דאַן זענען דאָ לאָקאַלע, קאָמונאַלע שטייערען, וועלכע ווערען אויף אונז אַרויפגעלייגט דורכ'ן מאַגיסטראַט.

האָט יעצט די ראַדאָמער בעפעלקערונג בעקומען מיט איין מאָל ס"ה דריי שטייערען צו בעצאָהלען: איינער א רעגירונגס-שטייער פון אומזאץ פאַר'ן האַלבען יאָר פין 1925, וועלכער איז גרעסער ווי אין די פריהערדיגע יאָהרען, נישט קוקענדיג וואָס די סוחרים האָבען זייערע געשעפטען פערוואַנדעלט אין שלאָף-צימערען... א צווייטער—פון דער גמינע. און צום סוף ווערט פונאנדערגעצעיקט דער וואָנונגס-שטייער פון מאַגיסטראַט.

מיט'ן לעצטען שטייער ווערט בעלאַסטעט יעדער לאָקאַטאָר לויט דער נאָרמע פון דער דירה פין יאָהר 1914.

אזוי זאָגען די פאָרשריפטען פון מאַגיסטראַט, אַז דער פראַצענט פין וואָהנונגס שטייער דאַרף אבגישאַצט ווערען לויט דער נאָרמע פין דירה געלד וואָס איז געגאַנגען אין יאָהר 1914

עס שטעלט זיך אבער די פראַגע צי די שאַצונגס קאָמיסיע ביים מאַגיסטראַט האָט פאַקטיש די מעגליכקייט צו זיין גענוי אונפאָרמירט דורך פעסטגעשטעלטע ציפערען, אַז די שטייערען, וואָס ווערען דורך איהם א'ויפגעלעגט אויף אלע שטאָדטישע איינוואָהנער, ענטשפרעכען די ווירקליכע גרויס פין דירה-געלד לויט'ן יאָהר 1914.

גראד אין דעם איז פאַרהאַן א גענוגענדער גרונד צו זיין מסופק. נאָך אזא אינאַרמאַלקייט און האָאס אין די מלחמה-יאָהרען, איז אזא זאַך נישט גרינג געווען פעסטצושטעלען און דערפאַר זענען פיל דירות נישט ריכטיג אויפגעגעבען וויפיל זיי זענען באמת געגאַנגען אין יאָהר 1914, אין דער הינזיכט זענען פיל מיספערשטענדענישען פאָרגעקומען. א סך לאָקאַטאָרען געדענקען נישט וויפיל זיי האָבען געצאָהלט אין 1914 יאָהר; א טהייל ווידער האבען די היינטיגע דירות נישט בצוואוינט אין 14—טען יאהר און זיי ווייסען במילא נישט וויפיל ס'איז דאמאלס געווען די פרייז פון זייערע דירות.

דער מאַגיסטראַט האָט פאַר זיך פאַרגעשטעלטע ציפערין און לויט זיי שאַצט ער די וואָהנונגס-שטייערען, פאַר איהם זענען אזעלכע ציפערין מ א ס ג ע ב ע נ ד און דעווייל קענ'ן אריינטרעפען די נאַקאזען מיעשקאַניאַווי אויף צעהנער זלאָט. אין אַזעלכע אָרימע שטובען, קעלער אָדער בוידעמס, וועלכע האָבען בכך הכל געצאָהלט צו עטליכע צעהנדליג רובעל א יאָהר דירה געלד, א סומע לויט די ענטשפרעכענדע שטייער-אָרגאַנען, וועלכע די וואוינונג'ס שטייער ברויך זיין בעדייטענד קלענער.

ס'איז בעזונדערס אינטערעסאַנט צו וויסען, צי דער שטאָדט-ראַט, וועלכער ברויכט פריהער פאַר אַלעם געבען זיין הסכם, אויף אַלע שטייער-ענינים, וואָס דער מאַגיסטראַט פיהרט דורך, האָט די פראַגע גענומען ערנסט און צי ער האָט די אויבען-אַנגעמערקטע דירה-קאַלקולאַציע גענומען אין בעטראַכט.

עס איז מעהר ווי זיכער, אַז ווען מען זאָל דערויף אויפמערקזאַם מאַכען וועט מען איבעראַל ענטפערען, אַז די פראַגע איז צו-פיעל קאָמפליצירט און אַז עס איז שווער פעסטצושטעלען גענוי די ריכטיגע נאָרמע פון דירה-געלד לויט'ן יאָהר 1914. מיר ווייסען פאָראויס פון אַזאַ ענטפער, דערווייל אָבער מאָהנט מען דעם שטייער, וואָס מען מוז טאַקי בעצאָהלען.

וואָס טויג אונזער יושר'דיגע בוכהאַלטעריע, אַז די מאיעסטעטין מאַטעמאַטיק מיטאיה'רע ציפערדיגע אָרמעען האָבען דאָס וואָרט...

ב. צווייג.

פאַראַט נישט אונזער האַנדלס-בילאַנס!!!

פאָדערט איינלענדישע אויסאַרבייטונגען אנשטאַט אויסלענדישע

פאַבריקס-מאַרקע

„PEPEGE" קאַלאָשן

זענען די דויערהאַפטסטע

„PEPEGE" באָטן

ציכענען זיך אויס מיט זייער עלעגאַנץ

„PEPEGE" ספּאָרט—שיך זענען די פּראַקטישסטע

„PEPEGE" Polski Przemysł Gumowy T. A. w Grudziądzu,

פאָלגענדע ראַדאָמער פירמעס האָבען זיך פאַרפליכטעט צו פאַציען גומי—שיך

נאָר פון איינלענדישער אויסאַרבייטונג

ה. באַנקער	לובלינער	12	ג. ראָזענבלום	לובלינער	21
מ. לובינסקאַ	„	28	י. סאָלבע	„	25
ס. מאַזורקעוויטש	„	19	י. טענענבוים	„	23
מ. י. נירענבערג	„	1	פ. זילבערבערג	וואַרשאַווסקאַ	2
וול. רעגענט	„	22			

„דער שידלאָווצער חבא" וואָס איז אויף „דר" מיט ווייצמאַנען *)

דער זשורנאַליסט ד"ר דינעמאַן, וואָס איז געווען אַנוועזענד אויפ'ן לעצטען ציוניסטישען קאָנגרעס גיט איצט איבער אין „ניי'עם לעבען" איינינגע אינטערעסאַנטע בילדער פון „טיפּען", וועלכע האָבען נישט געהאַט קיין דירעקטע שייכות צום קאָנגרעס, אין וועלכע האָבען דאָך געצויגען צו זיך די אויפמערקזאַמקייט פון אַלע דעלעגאַטען און געסט. אָט איז א בילד פון איינעם פון דאָזיגע טיפּען:

אויפ'ן קאָנגרעס האָט מען בעמערקט אויף דער זשורנאַליסטען-באַנק א משונה'דיגען „זשורנאַליסט" א הויכע ברוטאַלע געשטאַלט מיט'ן פּרצוף פון א חזיר-טרייבער, א מאַסיווער פנים אָן א ניצוץ פין אינטעליגענץ. אַפילו די פּאָר דיפּלאָמאַטישע ברילען גיבען נישט צו דעם דאָזיגען פנים אַביסעלע גייסט. א פּאָר גרויסע לאַפּעס, כמו שכתוב. אָן אידעאַלער טיפּ פון א

„גראָבען יונג", וואָס מען קען זעלטען טרעפען און אַזאַ ראַסען-ריינקייט אַפילו צווישען אונזערע בעלי עגלות.

ער זיצט צווישען אונז, זשורנאַליסטען, מיט די ברייטע קיילערשע פלייצעס, בכבודיג, רעדט גראָב און אויפ'ן קול, מיט אַ מאַרק־יודיש, צוגעוויצעלט אָפּט מיט אויסדריקען, וואָס האָבען נישט אָנגעזעהן דעם דרוק.

ער איז קיינמאָל נישט רוהיג. אַפילו דאַמאָלס, ווען ווייצמאַן רעדט.

— שוין גענוג געדרשנט, חיים, — שרייט ער אויפ'ן קול, און לאַכט חצפה'דיג, דערביי גיט ער אַ קלאַפּ מיט זיין דיקען שטעקען.

די זשורנאַליסטען וואונדערען זיך די שכנים שטוינען. די פרויען שטיקען זיך פון געלעכטער „ווער איז דער דאָזיגער פאַרשוין?" מען מיידט איהם אויס ,מען האָט מורא צו איהם ציצוסרעטען, איהם נעהמט עס אָבער נישט אָן. ער זיצט זיך מיט אַ פריצישער זיכערקייט, מאַכט גראָבע בעמערקונגען און מיאוסע, פרעסע-בעוועגונגען. זיין חוצפה איז אַזוי גרויס, אַז קיינער האָט נישט די העזה לגבי איהם צו עפענען דאָס מויל.

דעפ. פאַרבשטיין ענדיגט זיין רעדע און געהט אַראָב פון דער טריבונע ער געהט פאַרביי דער זשורנאַליסטען-באַנק.

*) אין איינעם פון די פריהערדיגע נומערען פון אונזער צייטונג האָבען מיר שוין געהאַט בעשריבען דעם אינטערעסאַנטען טיפּ חנא, וועלכער געהערט אונז אָן אַ שטיקעל בן־עיר. חנן איז מיט עטליכע וואָכען צוריק געוועזען אין ראַדאָם און פערברענגט עטליכע שעה אין אונזער רעדאַקציע. פון דאַנען איז ער אַבגעפאָהרען קיין וויען אויפ'ן 14-טען ציוניסטישען קאָנגרעס. רעד.

—העשעל, — שרייט אונזער „ליעבער" שכן אין די דיפּלאָמאַטישע בריעלען, - גיב מיר אַ גלעזעל סאָדע-וואַסער! —

פאַרבשטיין בלייבט שטיין געשתומם, קוקט זיך אַרום אויף דעם „באַרשוין", — דער לעצטער מאַכט אָבער אַזאַ חוצפה'דיג-נאַאיווע מינע, אַז פאַרבשטיין ברענגט נישט ארויס אַ וואָרט פון מויל, שמייכעלט און... גיט דעם חשוב'ן זשורנאַליסט" אַ גלאָז וואַסער. דער „זשורנאַליסט" נעהמט די גלאָז וואַסער (פערשטעהט זיך, אָן אַ דאַנק), מאַכט זיך בעקוועם און טרינקט „אויפ'ן קול", אַז זיינע אייגענע און אַלעמענס אויערען ציטערען, רופט זיך נאָכדעם צו אַנ'אויבענאָרדנער פון פּרעזידיום און ווייסט איהם בעפעלעריש, אַוועקטראָגען דאָס גלאָז אין בופעט אַריין, קוקט זיך אַרום טריאומפאַטאָריש — און שמייכעלט חוצפה'דיג.

— רבוש"ע, ווער איז דער נפש?

קיינער ווייס עס אָבער נישט. מען ווייס בלויז, אַז ער הייסט חנא (ריבטיגער כוני), און אויף אָט דעם נאָמען רופט ער זיך אָפּ, איין גאָט אין הימעל ווייס, צוליעב וואָס ער זיצט צווישען די זשורנאַליסטען. זיין מראה זאָגט נישט עדות, ער זאָל אפילו קענען לייענען אַנ'אות. וואָס טהוט ער אויפ'ן קאָנגרעס? — אסור אויב עמיצער ווייס, קיין אָרדנער האָט נישט די העזה צו בעטען איהם זיך צו לעגיטימירען. זיין חוצפה ענטוואָפענט, זיין ריעזיגער גוף, זיינע הענד און זיין פּרצוף ווירקען פשוט טעראָריזירענדיג. ער אימפּאָנירט מיט זיין לאַכענדיגער ברוטאַליטעט.

מיט איטליכען אויפ'ן קאָנגרעס איז ער „פּערדו", מיט איטליכען איז ער „אַ פאַן בראַט", כאַפּט אימיצען פאַר'ן האַנד אָדער פאַר'ן לאַץ, שטעלט איהם אָפּ און רופט איהם ביים נאָמען.

— שפּרינצאַק, וואו לויפסטו אַרום ווי אַ משוגענער? — שפּרינצאַק קוקט איהם אָן, ציהט מיט די פלייצעס און געהט זיך ווייטער.

— האַלפּערען, וואָס מאַכסטו עפּיס?

- האַלפּערען בלייבט שטיין און גיט חנא'ן, ווי היפּנאַטיזירט די האַנד.

מיט יעדערען - אַ קאָלעגע מקדמת חנא, אומעטום איז ער ווי ביי זיך אין שטוב. אָט זיצט ער פּלוצים אונטען צווישען די דעלעגאַטען און ער שטימט מיט. ווי קומט ער אַהער? גאָט ווייס! אָט בעוואונדערט מען צווישען די זשורנאַליסטען זיין גראָבע האַנד, ווי אַ בעלקע, וואָס ער הויבט אויף אין דער הויך בעת דער אָבשטימונג.

בעת די קריזיס־טעג איז חנא געוועזן אויסער זיך. „חיים" איז זיין חבר, און ער קען נישט רוהיג צוקוקען, ווי מען דערלאָזט עס, ער זאָל דימיסיאָנירען. ער לויפט אַרום, ווי פער'סמט. זיין דיקער, גראָבער פּרצוף איז ערנסט, חנא ארבייט מעשים. חנא (כונין) איז אויפגערעגט. ער כאַפּט ביים האַנד אָן גאָלדבערגען, דעם פּערמאַנענט-אויסשוס-פּאַרזיצער:

— אברמל, וואָס וועט זיין דער סוף! — און גאָלדבערג שטעלט זיך אָפּ, שמייכעלט און נעהמט אַרומשפּאַצירען מיט חנא'ן.

ווער איז ער? — אַז ער איז אַן „אַמעריקאַנער", דאָס האָבען מיר געוואוסט גלייך פון אָנהייב. ווען דער אַמעריקאַנער באַטשאַפּטער האָט בעת דער ערעפנונג בעגריסט דעם קאָנגרעס האָט ער משונה־ווילד אָפּלאָדירט. אַז ער הערט אַן ענגלישען וואָרט, איז ער אין זיעבעטען הימעל און מרוטשעט צו „יעס, יעס". ווען סטעפאַן ווייז האָט גערעדט, האָט ער געהאַט דעם אמת'ן נחת און געשריען אויפ'ן קול:

— בראַוואָ, סטעפאַן ביזט אַ וואוילער יונג!

סטעפאַן ווייז איז געבליבען אַ מינוט שטעהן נבהל ונשתומם, זיך אומגעקוקט, אַ שמייכעל געטהון, — און גערעדט ווייטער.

איניגכען האָבען מיר זיך דערוואוסט, ווער דער „פאַרשוין" איז ער איז אַנ'אַמעריקאַנער אָבער נאָך נישט גענוג זיך אויסגעגרינט. געוועזען אַמאָל אַ „שאַפּ-אַרבייטער" אין ניו־יאָרק, געמאַכט אַ שעהנע מטבע און זיך אָפּגעגעבען אינגאַנצען דער ציוניסטישער „אַרבייט". זיין חוצפה און ברוטאַלקייט ברענגט יעדער קרן־היסוד-אַקציע גרויס נוצען. ער ברענגט צונויף די שווערסטע זיצונג. שלעפּט אַרויס די „יאָלדען" (זיין לשון!) פון די בעטען און ברענגט זיי אויף דער פאַרזאַמלונג. חנא'ס חוצפה איז אַ „נאַטורוואונדער" אפילו אין דער דאָלאַרען-לאַנד. ווייצמאַן אפילו האָט זיך קענען איהם „גוט אַרויסגעזאָגט". פאַר „כוניט" אָבפאָהרען אויפ'ן קאָנגרעס האָט מען פאַר איהם געמאַכט אין ניו־יאָרק אַ שיינעם באַנקעט מיט איין וואָרט -- אונזער „כוני" איז אין אַמעריקאַ אַ „גרויסע" פּערזענליכקייט.

קליינער פעליעטאָן...

„געוואַלד כ'האָב מורא פאַר ראַדאָם!"

מיט אַזאַ געוואַלד איז אין אַ קאַלטען פריהמאָרגען אַריינגעפאַלען צו מיר מיין שכן און מיך גענומען וועקען פון שלאָף. איך האָב געעפענט די אויגען און איך האָב מיך שטאַרק דערשראָקען. ביים בעט איז געשטאַנען מיין שכן, וועלכער האָט זיך געריסען ביי די האָר און געהאַלטען אין איין שרייען:— געוואַלד, כ'האָב מורא פאַר ראַדאָם! געוואַלד, כ'האָב מורא פאַר ראַדאָם!"

איך האָב געוואָלט מיין שכן איינעמען, בערוהיגען איהם, אָבער ס'האָט ס'האָט גאָרנישט געהאָלפען, מיין שכן האָט אַלץ געשריגען און מרעיש עולמות געווען:— סטייטש געוואַלד, ווי האַלט מען דאָס אויס, ווי קען מען דערלאַזען, מ'זאָל אַזאַ שטאָדט ווי ראַדאָם אַזוי בעשמוצען, אַזוי מאַכען צו בלאָטע, ס'איז דאָך בנאמנות אַ חרפה און אַ שאַנד צו הערען, וואָס מען רעדט אַלץ אויס אויף אונזער שטאָדט. געוואַלד, פאַר וואָס שווייגט איהר?—

אָבער, ר' חיים, וואָס איז געשעהען? פרעג איך צ דערציטערטער.

— ס'איז גאָרנישט געשעהן, נאָר איך זאָג אייך, אַז איך האָב מורא פאַר ראַדאָם, פאַר וואָס, וועט איהר הערען מיט עטליכע טעג צוריק דערהאַלט איך אַ בריוועלע פון מיין מחותן, וועלכער שרייבט מיר כהאי לישנא: „ליבער מחותן, הנה, זייט וויסען, אַז איך ברויך זיך מיט אייך דורכרעדען כּכח וויכטיגע ענינים, וואָס שייך דעם שידוך פון אונזערע קינדער און דעריבער וואָלט גלייך געווען. איהר זאָלט למעה"ש אַריבערקומען".

פערשטעהט זיך, אַז כ'האָב נישט געמאַכט קיין לאַנגע שהיות, אַ קשיא, אפשר אַ זמן התונה אָבשטימען פאַר מיין טאָכטער, „כ'ווייס, און איך בין טאַקי היכף אַ הינגעפאָהרען. באַלד ביים סאַמע אַרויסשטייגען פון דער ראַדאָמער סטאַנציע איבען צוג, האָב איך עפּיס בעמערקט, ווי אַלע דורכגאָהענדע פאַסאַזשירען וואַרפען אויף מיר שאַרפע בליקען און מורמלען עפּיס צווישען זיך — אַ ראַדאָמער, אַ ראַדאָמער — אויפן גאַנצען וועג האָט מען זיך געהאַלטען אין איין שושקען און כסדר צוגעוואַרכען אויף מיין אַדרעס שטעך־ווערטלעך.

איך האָב קיינעם נישט געענטפערט, וויל איך בין געלעגען אין מיינע געהאַקטע צרות און געציילט די שעה'ען, אַז איך זאָל שוין זיין ביי מיין מחותן. אַז כ'בין מיט מזל אָנגעקומען האָב איך דאָרט געהאַט דעם אמת'ן קבלת פנים. מיין מחותן און נאָכמעהר מיין מחותנת'טע, איז אַרויס מיט אַ מצנה לשון, אַז ס'איז מיר פינסטער געוואָרען פאַר די אויגען. איך בין געוואָהר געוואָרען, אַז עס שטעהט אַ זמן התונה צו בעשטימען, וויל מען נאָר דעם שידוך אָבזאָגען. מיין מחותן האָט זיך גאָרנישט געשעמט און צו

וואס הערט זיך אין ראדאם.

מען פערשרייבט זיך צו קאנאליזאציע - ארבייט,

אויף די לעצטע זיצונגען פון מאגיסטראט, זענען די יודישע ראטמענער שארף ארויסגעטרעטען געגען דער אונערהערטער עולה, וואס ווערט בעגאנגען געגען פיל יודישע ארבייטער, וועלכע ווערען נישט צוגעלאזט צו דער קאנאליזאציע־ארבייט. דער יודישער ארויסטריט האט אנגענומען דראהענדע פארמען און ס'האט שיער נישט געהאלטען דערביי, אז אלס צייכען פון פראטעסט זאל אנגערופען ווערען דער יודישער לאווניק פון מאגיסטראט. ווי עס ווייזט אויס, האבען די יודישע קלארע דבורים אנגעהויבען ווירקען און ענדליך בעוואויגען דעם מאגיסטראט זיך מעהר צו רעכנען מיט די יידישע פאדערונגען. פארלויפיג זענען אנגענומען געווארען צו דער ארבייט א קליינע צאהל יודען, בערך עטליכע און צוואנציג, און חאטש דאס מאכט אויס א קליינינקייט, לגבי די צאהל הונדערטער יודען, וואס האבען זיך פערשריבען אין גמינע, יעדאך איז פארהאן א האפנונג, אז די ווייטערדיגע ענערגישע אינטערווענץ מצד די יודישע ראטמענער וועט אויס ווירקען צו פערגרעסערען די צאהל יודישע ארבייטער. דער יודישער ראטמאן ה' יחיאל פרענקעל האט פיעל געלייסטעט אויפן דאזיגען געביעט. מען דארף אבער נישט לאזען דעם ה' פרענקעל איינעם אליין און ס'איז דער חוב פון די איבריגע יודישע ראטמענער איהם שטעהן צו הילף און צוזאמען מאדערען פאר די יודישע ארבייטער די געהעריג-בערעכטיגטע צאהל ערטער, וואס מאכען אויס פראצענטועל לויט דער אלגעמיינער שטאדטישער בעפעלקערונג.

די רעגיסטראציע־ליסטע, וואס איז צונויפגעשטעלט געווארען אין גמינע בעווייזט קלאר, וואס פאר א דלות און ארבייטסלאזיגקייט עס הערשט אויף דער יודישער גאס. וויפיל אנשטענדיגע און געוועזענע גבירים פיגורירען דארט אויף דער ארבייט'ס-ליסטע? ביי דער קאנאליזאציע-ארבייט זענען בעשעפטיגט כמעט טויזענד קריסטען, דארפען דאך לכל הפחות זיין בעשעפטיגט עטליכע הונדערט יודען, און נישט עטליכע צוואנציג. דאס ברויכען די יודישע ראטמענער גוט געדענקען און נישט אבשטעהן אויף ווייטער צו פאדערען יודישע רעכט אויף ארבייט.

דרייסטער אנפאל אויף א פאליציאנט.

די דורכגעהער אין קיילעכדיגען מארק האבען דעם פאריגען דאנערשטאג בייגעוואהנט א שרעקליך בילד, וואס האט זיך פשוט נישט געגלויבט, אז אזעלכעס זאל פארקומען אין דער ווירקליכקייט. הונדערטער מענשען זענען געשטאנען אין מארק און געזעהן מיט אייגענע אויגען ווי איין פאליציאנט ראנגעלט זיך מיט דריי אנפאלער, וועלכע זענען געווען בעוואפענט מיט מעסערס און צווישען זיי מיט'ן פאליציאנט איז געגאנגען א קאמף אויף טוידט און לעבען דער פארפאל איז פארגעקומען ביי פאלגענדע אומשטענדען: דאנערשטאג 2 בייטאג האט מען דער פאליציי מיטגעטיילט, אז אויף שפיטאלנע גאס № 6 קומט פאר א געשלעג צווישען א חברה פאבאראזיוצעס, וועלכע זענען געקומען פון ווארשא און צוגעטיילט געווארען אין היגען 72 פ. פ.

ס'איז גלייך אהין דעלעגירט געווארען דער פאליציאנט קאנעצקי, אבער ווי נאר ער איז אריין אין דערמאנטען הויז, איז ער בעפאלען געווארען דורך די צעיושעטע פאבאראזיוצעס, וועלכע האבען זיך אויף איהם געכאפט שלאגען. עטליכע פון זיי איז געלונגען צו ארעסטירען און די איבריגע זענען זיך צולאפען.

מיט 2 שעה שפעטער נאך דעם, האט א פרוי אנגעוויזען דעם דיזשורירענדען פאליציאנט פון מארק אויף עטליכע פערזאהן, וועלכע זענען צופעליג דורכגעגאנגען די גאס, אז דאס זענען עס די איבעריגע פון דער חברה פאבאראזיוצעס, וואס זענען אנטלאפען.

דער פאליציאנט האט זיך גלייך צו זיי דערנענטערט און זיי בעפוילען זיך צו לעגיטימירען.

איינער פון זיי האט ארויסגענומען זיין דאקומענט און געוויזען דעם פאליציאנט, דער לעצטער האט אויך געפאדערט די דאקומענטען פון די איבריגע, אבער חברה, זעהענדיג, אז דער פאליציאנט האלט איין זייער חבר'ס דאקומענט, האבען קאטעגאריש אבגעזאגט זיך צו לעגיטימירען און אלס ענטפער אנגעכאפט דעם פאליציאנט ביי האלז און איהם אנגעהויבען ווערגען. דער פאליציאנט, זעהענדיג מיט וועמען ער האט צוטוהן, האט ארויסגעכאפט דעם רעוואלווער און אנגעהויבען דראהען. חברה האט זיך ווייניג וואס דערשראקען און ארויסגעכאפט לאנגע מעסערס און זיך געווארפען אויף דעם פאליציאנט איהם צו שטעכען.

דער פאליציאנט האט זיך העלדיש פערטיידיגט. נישט געוואלט שיסען און אויף א קינציגען אופן אבגעשלאגען פון זיך די מעסער־שטעכער, דאס האט אויף די דורכגעהער געמאכט א אונגעהויערען איינדרוק און דערמאנט אין איינער פון די שפאנענדסטע קינא—בילדער אויפן עקראן. דער פאליציאנט האט די גאנצע צייט גערופען דורך זיין פייפעריל נאך הילף, אבער ס'איז קיינער נישט אויטערגעקומען.

ס'איז געווארען א שטארקער אנגעלויף, מ'האט געזעהן א פאליציאנט לויפען מיט א רעוואלווער אין האנד און נאך איהם די דריי לייט מיט מעסערס אין די הענד. זיי זענען איהם אזוי נאך אין מאגיסטראט אריין, וואו דער פאליציאנט איז אריינגעלאפען, בכדי זיך אויסצובעהאלטען. אבער די שלעגער זענען אויך ד'ארט אריין, און נישט קוקענדיג, וואס אויף די שטיגען זענען געשטאנען פיל מאגיסטראט בעאמטע, האט זיך קיינער פון זיי נ'שט געוואגט זיי צו שטערען אין דעם אנפאל, און זיי האבען דעם פאליציאנט אין מאגיסטראט זייענדיג, אריינגעשטעקט א מעסער אין זייט און אין די האנד.

דער פאליציאנט, א פערוואונדעטער, איז מיטן רעוואלווער אין האנד צוריק ארויס אויף דער גאס, די שלעגער שטעלען זיך ווייטער נישט אב און ווארפען זיך ווידער אויף דעם פאליציאנט, דערווייל איז אנגעקומען נאך א פאליציאנט און דערזעהענדיג זיין חבר מיט א צובלוטיגטע האנד, האט ער אויסגעשריגען: שיס! ראטעווע דיין לעבען!—דאן האט דער צובלוטיגטער פאליציאנט בעקומען דאס בעוואוסטזיין און אנגעהויבען שיסען. אין פערוואונדערט 2 פון די אנפאלער, דער דריטער האט בעקומען מיט א שטעקען איבער'ן קאפ פון דעם דורכגעהענדען יוד, איטשע בלייוואס, די אנפאלער זענען מיט די קוילען נאך געשטאנען עטליכע מינוט, ווייזענדיג דעם פערזאמעלטען עולם די וואונדען, וואס די קוילען האבען זיי געמאכט און זיי האבען זיך געבעטען, אז מען זאל ברענגען פאגאטאווייע. ס'האט נישט לאנג געדויערט, איז אנגעקומען די פאגאטאוויי צוזאמען מיטן אויספארשונג'ס־

מיר אזוי געזאגט:—זייט וויסען. מיין מחותן, אז איך וויל זיך נישט מעהר משדך זיין מיט ראדאם, גענוג, איך וויל נישט זיין אייער קרבן, אייער שטאדט איז געווארען א שרעקונגס — נאמען, רע—דם, דא א מהלוקה וועגען א רב, דערנאך א פארפאל מיט'ן בעריהמטען יודישען גבור זישא ברייטבארד, וואס האט זיך ביי אייך דורך א שטאך פערגיפטעט דעם פיס און דערנאך געשטארבען, א גאנצער וועלט איז זישא ברייטבארד אויסגעפאהרען און זיך אין ערגיץ גארנישט געטוהן נאר אין פינסטערען ראדאם האט איהם די פער'סמ'טע לופט געמאכט דעם טוידט, אין אלע צייטונגען פון דער גאנצער וועלט, אפילו אין אמעריקא, קאנאדע, ווערט דערנאמען ראדאם יעדען טאג דערמאנט. נישט אין קיין שום שטאדט קומען פאר אזוי פיל קאמוניסטישע פראצעסען ווי אין ראדאם. אפילו באנקראטירען קען מען ביי אייך נישט, מען נעמט ארויס די באנקראטניקעס פון די בעטען, ניין, מיט אזא שטאדט וויל איך קיין שידוך נישט שליסען. —

—אודאי! אודאי!— האט זיך מיין מחותנת'טע אריינגעמישט און זיך געווענדעט צום מאן, ס'הייסט צום מחותן: נאך וואס מיין מאן, זאלסטו זיך אריינלעגען אין א קראנק בעט, איך האב מורא פאר ראדאם און וועל מיין קינד נישט לאזען פאהרען אהין.—

איהר ווילט אודאי וויסען, וואס איז געווארען.-ס'איז געווארען אויס שידוך און בין אוועק ווי א אנ'געצוואגענער, נו, וואס זאגט איהר יעצט? קען מען וואהנען אין אזא שטאדט? —

מיין שכן האט זיין ביטער הארץ אויסגעגאסען פאר מיר און זיך געבעטען: כ'בעט אייך גיעט מיר אנ'עצה ווייל איך אליין האב שוין אויך געוואלדיג מורא פאר ראדאם, דערבארעמט אייך און גיעט מיר אנ'עצה!—

ר' מענדעלע.

קאמיסיע. אויפן ארט פון דער געשעהעניש, פון וואנען מען האט דעם פערווינדעטען פאליציאנט, ווי אויך די דריי אנפאלער אוועקגעפיהרט אין פוילישען שפיטאל.

די אנפאלער וועלען נאכ'ן געזונד ווערען, געשטעלט ווערען פארן געריכט.

קאמוניסטישער פראצעס פון 11 ראדאמער יונגעלייט.

אין היגען קרייז-געריכט האט זיך היינטיגען מיטוואך אנגעהויבען דער פראצעס פון 11 ראדאמער יונגעלייט, וועלכע ווערען בעשולדיגט לויט'ן ארטיקעל 126 פון שטראף-קאדעקס, ס'הייסט פאר אנגעהערען צו דער קאמוניסטישער פארטיי. א טייל פון די אנגעקלאגטע זענען מיט א געוויסע צייט צוריק ארעסטירט געווארען אין דער ביבליאטעק אויפ'ן נאמען פון י. ל. פרץ צום פראצעס זענען ארויסגערופען 92 עדות און אלס זאך-קענער די ה"ה סנארסקי און ד"ר י. שיפער פון ווארשא.

די נעמען פון די בעשולדיגטע זענען פאלגענדע: בנימין זוואלינסקי, יודעל מאצקין, חיים מאיר ריכטמאן, מאריץ ווייספעלנער, יצחק האפמאן, מרדכי פלאמענקינד, מאיר זילבערשפיץ, פסח טייכמאן, לייבוש דאווידזאן, בינם רוטמאן און אסתר בוימאן. די לעצטע זעקס זענען בעפרייט געווארען אויף קויציע פון ארעסט.

אלס פערטיידיגער זענען ארויסגעטרעטען די בעוואוסטע ווארשאווער אדוואקאטען: שמיראווסקי, ליבערמאן (דעפוטאט פון פ. פ. ס.) און ראטמאן צהרליך און די בעקאנטע אדוואקאטען פון ראדאם ד"ר מעער און וואשילעווסקי

בשעת דאס אויסרופען די עדות איז געמאלדען געווארען, אז דער עדות מצד דער בעשולדיגונג, ה' בזשעזשינסקי, האט זיך צום פראצעס נישט געשטעלט צוליב דעם, וואס ער געפינט זיך נישט לויט דעם אויפגעגעבענעם אדרעס, פילסודסקי 16. דאס נוצט אויס אדוואקאט שמיראוויסקי, וועלכער ערקלערט, אז צוליב דעם, וואס דער עדות בזשעזשינסקי איז נישט געקומען, קען זיין שריפטליכע עדות-זאגען נישט פארגעליינט ווערען פאר'ן געריכט, ה' שמיראוויסקי לעגט פאר צו רופען דעם הויז-אדמיניסטראטאר פון יענעם הויז, וועלכער זאל פעסטשטעלען צי אין זיין הויז האט געוואהנט אזא פערזאן. דעם פארשלאג שטיצט אויך אונטער אדוו. ליבערמאן, וועלכער גיעט נאך צו, אז א חוץ דעם אדמיניסטראטאר, זאל מען אויך רופען דעם הויז-וועכטער, וועלכער זאל ברענגען אין געריכט די מעלדונקאווע ביכער. דער פראקוראר זאגט זיך ארויס געגען דעם מאטיווירענדיג. אז יעדער איינציגער עדות, וואס שטעלט זיך פאר דער אויספארשונגס-מאכט, ווערט פריהער לעגיטימירט און ס'קען בפילא קיין רייד נישט זיין וועגען וועלכען ס'איז טעות.

די ריכטער געהען זיך אריין בעראטען און ס ווערט דערנאך ערקלערט, אז דער פארשלאג פון דער פערטיידיגונג ווערט גענומען אין אכט און פערארדענט די פאליציי זאל אויפזוכען דעם ה' בזשעזשינסקי און דערפאר. וואס דאס ברויך פערנעמען א געוויסע צייט, ערקלערט דאס געריכט, אז דער פראצעס ווערט דעריבער אבגעלעגט. די ביטע פון די פערטיידיגער צו בעפרייען די ארעסטירטע אויף קויציע, ווערט דורכ'ן געריכט אבגעוואָרפען.

⊙⊙⊙⊙

געוואלט איבערקויפן דעם לייטער פון דער פאליטישער פאליציי.

אין דער מיטוואכדיגער „סלאווא" ווערט צווישען אנדערע פרטים אין צוזאמענהאנג מיטן לעצטען קאמוניסטישען פראצעס, געבראכט א ידיעה, אז דער פאטער פון בעשולדיגטען ריכטמאן און נאך אנדערע יודען האבן פאר'ן פראצעס זיך בעמיהט איבערצוקויפען בעאמטע פון דער פאליטישער פאליציי, זיי זאלען צוריקציהען און איבעראנדערשען די בעשולדיגונג לטובת די בעשולדיגטע. אלס האנד— געלד איז געווארען געגעבען א בעדייטענדע סומע און ס'איז נאך צוגעזאגט געווארען 1,000 דאלאר דעם לייטער פון דער פאליטישער עקספאזעטור און אנדערע בעאמטע. לויט ווי די „סלאווא" גיט ווייטער איבער, איז די גאנצע זאך ענטדעקט געווארען און דורך עדות פראטאקאלירט געווארען אין דער פאליטישער עקספאזיטור.

פון האנדווערקער-לעבען אין ראדאם.

היינטיגען זונטאג איז אין האנדווערקער-קלוב פארגעקומע א בעריכטספערזאמלונג פון די היגע דעלעגאטען, וועלכע האבען אנטייל גענומען אויפ'ן האנדווערקער-קאנגרעס אין ווארשא חומ"ס.

די הערען דעלעגאטען: ברילאנט, האך, העלפאנט, ח. קא־מאן, סטראוויטשינסקי, בערקאוויטש און וויינגארט האבען איבערגעגעבען אינטערעסאנטע פרטים פון קאנגרעס.

אויף דער זעלבער זיצונג איז איינשטימיג אנגענומען געווארען דער פארשלאג פון ה' האך צוזאמכען א האנדווערקער פאהן פאר דער היגע ארגאניזאציע. ה' מאגנישעווסקי לייגט פאר צו בעשטעטיגען דעם בעשלוס פון דער פערוואלטונג, אז אלע אויסגעשלאסענע און ארויסגעטרעטענע מיטגלידער פון קלוב, קענען אהן שום שוועריגקייטען אנגענומען ווערען אין קלוב.

פארלעזונג פון ד"ר שענדעראוויטש

אין לאקאל פון סוחרים—פעראיין, איז איינגעארדענט געווארען דורך דער היגער בר-כוכבא א פארלעזונג פון ד"ר שענדעראוויטש א. ד. ט. „היגיעניע און ספארט" גענויער וועגען דער פארלעזונג קענען מיר נישט מיטטיילען, מחמת די פארלעזונג האט געטראגען כמעט א אינטים-פריוואטען חאראקטער און מ'האט אפילו נישט געפינען פאר נויטיג בעקאנט צו מאכען דער פרעסע.

אנפאנג קורסען פאר קינדער

די בעקאנטע לעהרערין, פרוי האלצקענער, האט דעם 15 ה. ח. געעפענט אין אייגענעם לאקאל לובלינער 61 קורסען פאר קינדער, וואס ענטשפרעכען די למודים פון א פאדווסטעמפני, ווסטעמפני און ערשטע קלאס גימנאזיום.

בעקאנטמאכונג

איך מאך בעקאנט דאס ג' פובליקום פון ראדאם און אומגעגענד דאס מיין מאנופאקטור געשעפט איז יעצט פערזעהן מיט א גרויסען אויסוואהל פון דאמען און מענער שטאף צו קאסטיומען און פאלטאס, זיידע, פליש-קאטיק אינלענדישע און אויסלענדישע. בעט-דעקין פלושענע וואלענע, פיקענע און אנדערע. גארדינען וואטע-דעקין, קאצען, מעביל שטאף אויך לייוועגט אלע סארטען. טיכער און פלעטלעך פיאסקאוסקיס א. א. אלעס צו קאנקורענץ פרייזען.

מיט אכטונג

מ. הירשזאהן

(פריער ה. גרין)

ראדאם, לובלינער 7

בעקאנטמאכונג

איך מאך בעקאנט, דאס איך האב זיך געעפענט א געשעפט (וואָל 2 רוג רוויינסקי) מיט אלערארט עלעקטרישע ארטיקלען ווי: אלע סארטען זשארובקעס און לאמפען.

איך פערקויף אלץ צו קאנקורענץפרייזען.

מ. ווערטהיים

ראדאם

וואָל 2 רוג רוויינסקא

אכטונג עלטערן

נור פאר 50—1 א וואך קען יעדער פאטער פערשרייבען זיין קינד אויף מיינע נייע — געעפענטע **תנ"ך קורסען** ווי יעדעס קינד האט די מעגליכקייט איינציגע שעה אין טאג צו לערנען אלע יודישע למודים, וועלכע זענען נויטיג יעדען קינד צו קענען אלס יוד און אלס מענש ווי צב"ש חומש — רש"י נ"ך, הפטרה אויף יעדען שבת שרייבען העברעאיש און יודיש. אויך פאר מיידלען איז רעזערווירט בעזונדער נ"מ שעה'ן צו לערנען גוט עברי' שרייבען יודיש אין העברעאיש, שטיצענדיג זיך אויף מיין לאנג יעהריגע פראקטיק אין דעם פאך בין איך זיכער אז די עלטערן וועלען צופרידען זיין, פערשרייבען קען מען יעדען טאג פון 10—12

ברגשי כבוד

ש. פייגאלד ראדאם לובלינער 3

רעכטע אפיצינע. לעצטען איינגאנג

קעלצער אבטיילונג

יודישע סוחרים אויף דער וואך!

פאר דיברייטע יודישע מאסען איז געוויס פערשטענדליך די וויכטיגקייט און די עקזיסטענץ פון א סוחרים-פעראיין אין דער יעצטיגער שווערער צייט.

מען מוז ליידער זאגען דעם אמת און קאנסטאטירען, אז אויף דעם שרעקליכען עקאנאמישען קריזיס וואס דער יודישער סוחרים קלאס לעבט איבער, די אונגעהויערע שטייער-לאסטען, אינטער וועלכע דער סוחרטום ווערט דערדריקט, מאנגעל אין קרעדיט און בכלל דער אלגעמיינער ווצה געשריי פון יודישען האנדעל — איז געבליבען אן אנטווארט.

עס איז שוין יעצט קיין סוד נישט, דאס ווען מיר זאלען ווייטער בלייבען פאסיוו נאך א קורצע צייט, דאן וועלען שוין אונזערע אלע פראגען פון זיך זעלבסט געלעזען ווערען... מיר וועלען שוין פערשפארען צו זיכען מיטלען ווי אזוי צו ראטעווען אונזער פערצווייפעלטע לאגע...

ווער טראגט די שולד און די פעראנטווארטליכקייט פאר די אלע פעהלערן—אויב נישט די סוחרים זעלבסט מיט זייער פ א ס י ו ו י ט ע ט צו זייער א יי ג ע נ ע. אינסטיטוציע?

מיר מוזען דאך פערשטעהן, דאס מיר ברויכען דעם סוחרים-פעראיין אלס שטענדיגער בעגלייטער פאר אויפערליכע און זאגאר פאר אינערליכע פראגען, וועלכע בעריהרען אונז ביז די גרעסטע מאטעריעלע קרבנות. עס איז ממש אונערהערט, אז א אינסטיטוציע ווי דער סוחרים-פעראיין, וואס מיר ברויכען האבען אויף טריט און שריט, זאל זיך געפונען אין א קריטיש-פינאנסיעלען מצב.

איך וועל איבערגעהן צו פראקטישע אקטועלע פראגען, צו די פראגען וועגען דעם אייגענעם עגזיסטענץ— אבער איך האב עס נישט געקענט טוען אן דער הקדמה וואס קלינגט מיט דעם ריינעם אמת...

ס'איז יעצט שוין די העכסטע צייט צו זארגען וועגען עגזיסטענץ פאר דעם אלגעמיינעם סוחר'טום. דער באדען ברענט אונטער די פיס, דער עקאנאמישער רואין פערכאפט אלס בריימערע און ברייטערע קרייזען, דער מיטעלשטאנד איז פעראורטיילט צום אונטערגאנג, פון נעכטיגען גביר ווערט א בארג אש. א גוטע איינגעארדענטע באנק-אינסטיטוציע ביי דעם קרייז סוחרים-פעראיין וואלט געקאנט א סך לייכטער מאכען דעם יודישען סוחר.

עס שטעלט זיך אבער די פראגע, ווי לאנג נאך וועט דער סוחרים-קלאס שטעהען מיט פעריגלעגטע הענד און זיך נישט זעהן צו רעטען, זאל נאר יעדער יחיד א קלערה' טוען, אז ער מיז עפיס טוען פאר דעם צווייטען, אזוי וועט פאר איהם אויך גרינגער ווערען, זאל יעדער ביי זיך נישט טראכטען, דאס ער אליין וועט נאר בלייבען שטעהן אויפ'ן פלאץ און זיין הבר נייעט.

די עצה איז זיך מיט אייגענע כחות צו רעטען און צו זיין גוט ארגאניזירט. אום צו קענען דאס אדורכפיהרען, ארדענט איין צו דעם צוועק דער קעלצער קרייז סוחרים-פעראיין א צוזאמענפאהר פון אלע סוחרים-פעראיינען פון דער גאנצער קעלצער וואיעוואודזמויא מיטן אנטייל פון סענ. ה' טרוסקער און דעפ. ה. ווישליצקי א. א. דער צוזאמענפאהר וועט פארקומען דעם 19. און 20 ה. ח. אין לאקאל פון סוחרים-פעראיין אין קעלץ, אין אזא מאמענט בעדארפען אלע סוחרים זיך אבגעבען א דין וחשבון און זעהן אויף להבא נישט צו איגנארירען די סוחרישע אינסטיטוציע.

סוחרים! פערשטעהט די וויכטיגע אויפגאבע, וואס אונזער פעראיין שטעהט פאר ביי די גרינדונג פון די האנדעלס-קאמערן לויט דעם מוסטער פון גאליציען, מיט וואס די רעגירונג וועט זיך געוויס רעכנען וועגען אלע עקאנאמישע פראגען. מיר זעהען דאך דאס די רעגירונג זעלבסט וויל זיך רעכנען מיט די מאסגעבענדע עקאנאמישע ספערן, גרינדענדיג דעם צייט-ווייליגען ווירטשאפטליכען ראט.

אפשר האט איהר עפיס וואס צו דער פערוואלטונג פון סוחרים-פעראיין טא וואס שעמט איהר זיך צו זאגען? די אינסטיטוציע איז דאך פאר אלע, אדרבה, שטעהט נישט פון דער ווייטענס, ווילט נישט בלויז · יוצא זיין מיט דעם שוין בעוואוסטען ווערטעל. „וואס טוט מיר דער סוחרים-פעראיין אויף?" „וואס האבען מיר פון איהם?"

אדרבה, צווינגט די פערוואלטונג זי זאל מוזען שטעהן אויף דער וואך פון אייערע אינטערעסען, וועט איהר זעהן, אז די אינסטיטוציע קען אייך פיל נוצען געבען (דערין האט זיך שוין נישט איינער פון אייך איבערצייגט) און יעצט ביים צוזאמענפאהר האט איהר די בעסטע געלעגענהייט ארויסצוזאגען אייערע מיינונגען און פערכטען די פעלערען, וואס איהר זענט בעגאנגען · ביז יעצט — בעסער שפעטער ווי גאר נישט.

יעקב זהאמער

קעלץ

*) אונטער דער כינעזישער מויער

(וועגען דעם קעלצער „השומר")

פארהאן ביי אונז אין שטאדט פערשידענע אינסטיטוציעס, וועלכע יעדער ווייס זייער טהעטיגקייט, ווי למשל: א „לינת הצדק", וועלכע ערטיילט אומזיסטע הילף פאר ארימע און קראנקע. ס'איז דא א „תרבות" וואס האט א ביבליאטעק וואו מען גיט ארויס ביכער און זי ארדענט אויך איין פון צייט צו צייט פערשידענע פארלעזונגען, מען ווייס איהרע דעפיציטען ווי אויך איהרע פערדינסטען, מען ווייס אויך אז עס עקזעסטירט דא א קלוב „מכבי" וועלכער האט אמאהל געשפילט א ראלע און איצט איז ער נעבעך אראב פון דער ארענע, הכלל מיט איין ווארט מען ווייס אלעס.

נאר זעהט איהר איין אינסטיטוציע האבען מיר, וואס קיינער הייבט נישט אן צו וויסען זייער טהעטיגקייט, דאס איז די ארגאניזאציע „השומר", זי איז אונז אינגאנצען פרעמד, מיר שטעהן פאר איהר ווי א קעגען א כינעזישער מויער, נור דאס איינע וואס מיר מערקען, אז ס'עקזיסטירט עפיס יא א „השומר" איז דאס ווען מען זעהט ווי אין גאס שפאצירען יונגלעך מיט מיידלעך אנגעטוהען אין כאקי-מונדירלעך פארענט פערבינדען מענכע מיט א ראזען אדער מיט א בלויען שלייף, זאגען זיך איינער דעם צווייטען „דו", פיהרען צווישען זיך שטענדיג הייסע געשפרעכען, איילען זיך און האבען קיינמאל קיין צייט נישט און די וואס טראגען נישט די דאזיגע מונדירלעך. וועט איהר זיי דערקענען, ווען איהר וועט זיצען מיט זיי אין א געזעלשאפט און איהר וועט אויפמאכען אייער שאכטעל מיט פאפיראסען און זיי וועלען מכבד זיין מיט א פאפיראס וועלען זיי אייך גלייך א זאג טאהן:

— איך בין א „שומר", איך רויכער נישט-אין די פאר הערמער זאגט ער אייך מיט אזא רוחות, אז ער מיינט, צו טרינקען ... אנגעצען יצר הרע אייגענומען. דער זעלבער „השומר" ארדענט אויך איין פערשידענע פארלעזונגען, אבער אלץ בסוד סודות, זיי וועלען קיינמאל קיינעם נישט איינלאדענען, אויב יענער איז נישט אויך קיין „שומר" קען יענער זיין ווי בעהאווענט אין דער זעלבער טעמא, דאס טהוען זיי נור עס זאל חלילה קיינער נישט וויסען, וואס ביי זיי טהוט זיך, אזא מאדנע אייגענשאפט האבען זיי שוין, נור מיר אלס א צייטונג'ס-מענש איז מיר איינמאהל געלונגען ביי-צוּוואוינען, ווען זיי האבען איינגעארדענט א לעבעדיגע צייטונג, מילא, כ'וועל דא נישט רעדען וועגען דעם אינהאלט נור די גאנצע לעבעדיגע צייטונג זענען געווען אלע ארטיקלען אין פויליש, מילא וועגען יודיש רעדט מען שוין נישט, דאס איז גאר קיין שפראך נישט... דאס איז א זשארגאן, עפיס א געמישטע שפראך, אבער העבראאיש? דאס איז דאך שוין יא א שפראך, וואס „השומר" דארף צו בענוצען, נור נישט דאס בין איך אויסען איך וויל נישט קריטיקירען דעם „ה ש ו מ ר" אז זי ארדענט איין א לעבעדיגע צייטונג אין פויליש און רעד צווישן זיך פויליש נור איך פרעג מיך: וואס האט אייך בצוואוגען דערצו, אז איהר זאלט נישט דערלאזען דעם אידישען ספארט-קלוב „מכבי", ר'זאל דינגען דעם לאקאל נעבען אייך, דער אויסרייד, אז דער „מכבי" איז אסימילאמאריש. אז אלע פערזאמלונגען און בעראטונגען ווערען אפגעהאלטען אין פויליש, און איהר שומרים אויף וואסערער שפראך רעדט איהר? איהר וועט אידאי אונז איינרעדען יודיש, אדער העברעאיש, איהר מיינט, אז אויסער אונטער דער כינעזישער מויער ווייס מען גאר נישט וואס ביי אייך טוהט זיך... מיר ווייסען גאנץ גוט, אז דאס וואס איהר ווילט נישט האבען די „מכבי" פאר שכנים, איז נישט דערפאר, וואס דער „מכבי" איז אסימילאמאריש, נאר איהר ווילט פשוט נישט האבען קיינעם ווער עס זאל אייך נאך קוקען... און אויב איהר האלט טאקע שטענדיג די טיר פערשלאסען פאר פרעמדע, קיינער זאל צו אייך נישט אריינקוקען, קיינער זאל נישט זעהן וואס ביי אייך טהוט זיך, איז דער בעסטער בעווייז, אז ביי אייך איז נישט זעהר אין ארדנונג און אייך נוצט די דאזיגע פערבארגענקייט...

ש—ק.

*) דאס ארטיקעל גיבען מיר אויפן יסוד פון פרייע דיסקוסיע, דערפאר האלט זעהר ווינשענסווערט געווען, אז דער „השומר" אין קעלץ זאל ארויסזאגען זיין מיינונג אין דער זעלבער פראגע, פאר וואס מיר גיבען גערן אן א ארט.

רעד.

וואס הערט זיך אין קעלץ.

פון שטאדט-ראט.

נאך א לאנגע הפסקה איז די טעג פארגעקומען א זיצונג, אויף וועלכער עס זענען בעהאנדעלט געווארען פערשידענע אקטועלע ענינים. ס'איז אבער געווארפען געווארען די ביטע פון עטליכע יודישע קליינהענדלער, וועלכע האבען זיך געווענדעט צום מאגיסטראט צו ערלויבען זיי צו שטעהן פרייטאג אויפ'ן מארק-פלאץ מיט פערשידענע סחורות.

עס איז אפילו נישט געווען, ווער עס זאל די קליינהענדלער פערטיידיגען, די יודישע ראטמענער האלטען נישט פאר נויטיג צו קומען אויף די זיצונג.

חנוכת הבית-פייערונג ביים „מזרחי".

מיטוואך איז אין גרויס בעדינגונגען לאקאל פארגעקומען דער חנוכת הבית פון „מזרחי" אין קעלץ. די פייערונג, אויף וועלכער עס איז געקומען א גרויסער עולם האט געטראגען א זעהר אימפאזאנטען כאראקטער. נאכדעם ווי דער וויצע-פארזיצענדער פון „מזרחי" ה' ש. ראזענבלום האט געעפענט די פייערליכע זיצונג, האבען בעגריסט די ה"ה: א. מ. ווייזמאן — אין נאמען פון דער קהלה, ה' ד"ר סערוועטניק אין נאמען פון קרן-היסוד קאמיטעט, אין נאמען פון האנדווערקער-פעראיין ה' זעלצער, אין נאמען פון קק"ל ה' בורשטין, אין נאמען פון צ. ק. פון „מזרחי" פ"ר פאפאווסקא, פון צעירי מזרחי ה' פערל, פון חלוץ המזרחי ראפאפארט א. א.

ס'האבען אויך רעפערירט וועגען דער בעדייטונג פון „מזרחי" פאר'ן רעליגיעזען יודענטהום, די ה"ה ציטרין און זילבערשטיין. די שטימונג אויף דער פייערונג איז געווען א געהויבענע און דער עולם האט זעהר געמיטליך פערברענגט א שיינע פאר שעה.

ראובן אהרן עדעלשטיין ז"ל.

זונטאג דעם לעצטען טאג סכות איז נאך א שווערער און לאנג דויערענדער קרענק געשטארבען דער היגער בעקאנטער סוחר און כלל-טוער ר' אהרן ראובן עדעלשטיין ז"ל, וועלכער איז געווען אין קעלץ איינער פון די אנגעזעהנסטע און חשובע געזעלשאפטליכע טוער'ס, זייענדיג א לאנגע צייט פרעזעס פון דעם היגען סוחרים-פעראיין האט ער פיעל מיה און צייט אבגעגעבען פאר דער אינסטיטוציע און זיך אפט מוסר נפש געווען ווען עס איז געגאנגען וועגען דער עקזיסטענץ פון א יודישען סוחר. צו דער לויה זענען געקומען איהם אבגעבען דעם לעצטען כבוד פיל הונדערטער מענשען, אויפן בית עולם האבען איהם מספיד געווען: דער רב, דער פרעזעס פון סוחרים-פעראיין ה' הערמאן לעווי און דער וויצע פארזיצענדער פון דער יודישע קהלה ה' דוד ראזענבערג.

תנצב"ה.

פערענדיגט דעם שטרייק.

דער שטרייק וועלכער איז אויסגעבראכען אין דער שולע פון פ'ר. זימנאווא צוליב דעם וואס די איינגעטימערען האט געוואלט פערקלענערען דעם לעהרער פערסאנאל די פענסיעס — איז די טעג פערענדיגט געווארען.

די ליידונג פון די שולע איז איבערגעגאנגען אין די הענד פון לעהרער פערסאנאל, וועלכער האט זיך פערפליכטעט אויסצוצאהלען דער פר" זימנאווא 600 זל. א חודש און די רעשט צווישען זיך פראפארציאנעל צו צוטיילען.

פארלעזונג פון לעא פינקעלשטיין אין האנדווערקער-פעראיין.

די קולטור-קאמיסיע ביים היגען האנדווערקער-פעראיין איז צוגעטרעטען איינצוארדנען פאר זיינע מיטגלידער א ציקל פארלעזונגען. די ערשטע פארלעזונג א. ד. ט. „דאסטאיעווסקי און ניטשע" איז געלעזען געווארען דורך דעם בעקאנטען שריפטשטעלער לעא פינקעלשטיין. דאס פובליקום האט מיט בעגייסטערונג אויסגעהערט דעם אינטערעסאנטען פארטראג און ווארים געדאנקט דעם פרעלעגענט, וועלכער שטאמט אגב פון ראדאם און האט פיעל יאהרען געוואוינט אין קעלץ.

חנוכת הבית פון „השומר הצעיר" אין קעלץ.

מאנטאג דעם ערשטען טאג חוה"מ סכות איז אין אייגענעם לאקאל פארגעקומען א חנוכת הבית מיטן אנוועזענהייט פון די ווארשאווער אנפירערשאפט, שושנה מושקאטבליט, דעלעגאטען פון ראדאם, יעדרזשעוו.

דאס ערשטע ווארט האט בעקומען דער פרעזעס פון פאטראנאט, ה' ראזענבערג, וועלכער האט ערקלערט וואס פאר א בעדייטונג עס האט דער השומר און וואס קאן דער „השומר" געבען די יוגענד. דאן האט בעגריסט אין נאמען פון די ווארשאווער אנפירערשאפט, שושנה מושקאטבליט, וועלכע האט צווישען אנדערעס געדאנקט דעם פאטראנאט פאר זיין ארבייט לטובת דעם קעלצער „השומר" ווי אויך אויסגעדריקט א דאנק די אנפיהרער פאר זייער איבערגעבענהייט לטובת דער ארגאניזאציע.

נאכהער איז פארגעקומען דעקלאמאציעס געזאנג און פערשידענע בעגריסונגען.

קורסען פאר האנדעל'ס און אינדוסטריע-אנגעשטעלטע.

אין לאקאל פון וואלמאנאווא'ס גימנאזיום האבען זיך היינטיגע וואך געעפענט פריוואטע אווענד-קורסען פאר האנדעלס און אינדוסטריע-אנגעשטעלטע. אויף די קורסען ווערען געלערענט שפראכען, היסטאריע, נאטור וויסענשאפט, געאגראפיע, האנדעלס-לעהרע און מאטעמאטיק. דער אפצאהל איז א מינימאלער.

די אקציע פאר די יודישע פאלקס-שולען אין פוילען.

מאנטאג דעם 12 אקטאבער האט זיך אין קעלץ אנגעהויבען די אקציע לטובת דעם יודישען שול וועזען, וועלכער איז ארגאניזירט געווארען דורך א ספעציעלען קאמיטעט, אין וועלכען עס זענען אריינגעגאנגען די קולטור-סעקציע פון דעם האנדווערקער-פעראיין אין קעלץ און די ה"ה ד"ר סערוועטניק, ווינצווייג און אנדערע. עס איז צו שטאנד געקומען א ספעציעלע טעכנישע קאמיסיע, וועלכע האט בעדארפט אנפיהרען מיט דער גאנצער ארבייט, ווי צוטיילען די זאמעל בויגענס, די קלעב-בעטלען, דורכפיהרען דאס בלימעל פערקויף דעם 15-טען ד. מ. איינארדנען א גאנצע רייה פארלעזונגען וועגען דער בעדייטונג פון די יודישע פאלקס שולען און די אויפגאבע צו שאפען איבעראל פאלקס-שולען מיט דער יודישער אונטערריכטס-שפראך.

אין צוזאמענהאנג מיט דער דערמאנטער אקציע, איז פארגעקומען אין לאקאל פון האנדווערקער-פעראיין א קאלעקטיווער מיטינג, אויף וועלכען ס'זענען ארויסגעטרעטען די ה"ה לעא פינקעלשטיין, אייזענבערג, סערוועטניק א. א.

„קרן—היסוד" קאנפערענץ.

אין קורצען קומט אין קעלץ פאר א קאנפערענץ פון די „קרן-היסוד" קאמיטעטען פון דעם גאנצען קעלצער קרייז. אין דער קאנפערענץ, אויף וועלכער עס וועלען ארומגערעדט ווערען פערשידענע פראגען, וועלכע זענען פערבינדען מיט דער נייער פארשטעהענדער אקציע וועלען זיך בעטייליגען פארשטעהער פון דער ווארשאווער צענטראלע.

Kino „CZARY" w Radomiu.
Od czwartku 15 października do 18 włącznie.
„POPIOŁY ZEMSTY" (dramat w 2 serjach-12 aktach) całość w jednym programie, w rolach głównych Norma Talmadge, Conwaj Tearle, ulubieniec płci pięknej Wallace Beery, i Baby Peggy

Zakład frebiowski mieszczący się dotychczas przy ul. Piłsudskiego № 15, został przeniesiony na ul. Lubelską № 21 II piętro front i podając do wiadomości Sz. Rodziców, że zapisy przyjmowane są codziennie od 12—2 p. p.

Dla starszych dzieci nauka przygotowawcza. Jednocześnie zawiadamiamy, że zaprowadzamy w szkole naszej język hebrajski w szerszym zakresie, oraz gimnastykę rytmiczną i szwedzką. Fortepian w lokalu szkolnym.

S. Kirszenbaumówna
M. Denówna.

מודעה ואזהרה

אזוי ווי ס'איז דורכן ראבינאט פעסטגעשטעלט געווארען, דאס דאס דער קצב בערעל ווייסבארד, וועלכען מען רופט בערעל בולאק, וואס האט א טיש אויף דער רייטשול, האט פערקויפט דער פרוי דינה האנאווער (ראנסקא 13) טרפה פלייש פאר כשר'ס, ווערט בעקאנטגעמאכט, אז מען טאר נישט קויפען ביי איהם קיין כשר פלייש ביז א ווייטערדיגע מודעה פון ראבינאט.

הרבינאט דפה ראדום.

Kino „Pani"
Kielce, Sienkiewicza 17.

Dziś po raz ostatni!
Wallace Reid, Glorja Swanson, Wanda Hawley, Bebe Daniels w wspaniałym filmie w 10-ciu aktach
Dwie serje razem p. t.
POCIESZYCIEL KOBIET
NAD PROGRAM
Pierwsze Wielkie Manewry Polskie

ANONS!
Wkrótce ukażą się dwa wielkie szlagiery
SCARAMOUCHE
z Alice Terry i Ramon Navarro
Biała siostra z Liljana Gish.

Szkoła frebiowska E. GOSTYŃSKIEJ
przy ORGANIZACJI SJONISTYCZNEJ w Radomiu
Lubelska 25 przyjmuje jeszcze dzieci w wieku od 4—7 lat.
Zapisy odbywają się codziennie w kancelarji zakładu od godz. 11—1

די פרעבעל-שולע פון ע. גאסטינסקא
ביי דער ציוניסטישער ארגאניזאציע
אין ראדאם לובלינער 25
מאכט בעקאנט, אז עס ווערן נאך צוגענומען קינדער אין עלטער פון 4—7 יאהר
די איינשרייבונגען קומען פאר טעגליך אין דער קאנצעלאריע פון 11—1 בייטאג

WĘGIEL
z kopalni „Flora" produkującej węgiel w najlepszym gatunku i należący do pierwszej klasy NA TONNY I DETALICZNIE z dostawą do piwnic bez osobnej dopłaty PO NAJNIŻSZYCH CENACH KONKURENCYJNYCH poleca
KAZIMIERZ BIAŁKOWSKI
Radom, plac własny między Kościelna a Szeroką.

Kino „PHENOMEN"
KIELCE.

פון היינט פרייטאג און ווערט דעמאנסטרירט
דאס וועלט—בעריהמטע מייסטער—ווערק
די פרוי מיט א אנדערן געוויסען
א ערשטקלאסיגער לעבענס—דראמאט אין 10 גרויסע אקטען
אין די הויפט—ראל לילי דאגאווער.

KINO „ODEON"
w Radomiu
Od Czwartku 15 do 18 października

Demonstrować będziemy obraz, który wyświetlany w Warszawie w 2 kinach jednocześnie cieszył się szalonem powodzeniem
LOT na OKOŁO ŚWIATA
w roli głównej ulubienica Ellen Rychter

פון א נעבען פארדינסט
שפענדען מיר 20 גילדען לטובת דעם ראדאמער יתומים-הויז און 20 גילדען פאר א אנגעוויזענעם געפאלענעם פערזאן.
אדאלף און סאלע
ווינאגראדזקיס
ראדאם, וויסאקא 48

צאהן-ארצט
ל. לעווין
רובינליכט
פילסודסקעגאס שטראסע 14
נעהמט אן פון 10—2 און 4—6 נ. מ.

דער אויפזיכטס—ראט און די פערוואלטונג פון סוחרים-פעראיין אין ראדאם, דריקען אויס איהר טיפען צער און מיטגעפיהל דער פאמיליע פון
ה' ר. עדעלשטיין ז"ל
וויי אויך דעם סוחרים—פעראיין אין קעלץ, צוליב דעם טויט פון אונפערגעסליכען פרעזעס און כלל—טהוער.

די קולטור קאמיסיע ביים האנטווערקער קלוב מעלדעט דאס צוזאמענדיג פון דעם פרייטאג-צונאכטס און ווצלען פארקומען סיסטעמאטישע פארלעזונגען יעדן פרייטיק צו-נאכטס. די פארלעזונגען וועלען זיך אנהויבען 7.30 אוונד
די קולטור-קאמיסיע.

Udziela lekcji języka NIEMIECKIEGO
Inżynier WOJCIECH WŁODEK
ul. Lubelska 58 II-gie piętro

צאהן-דאקטארין
ה. ראקאטש
האט זיך איבערגעצויגען אויף שוואקא 7.
און נעמט ווידער אן קראנקע.

פאראונע לאושעינע פרייטאג און שבת
היגעניש און אנגענעם אין האטעל איראפעיסקי

Redaktor i Wydawca CH. M. Herc — Odbito we własnej drukarni „Radomer Kielcer Leben" Radom Szwarlikowska № 20